

Γούλιος

Summary :

Το χωριό Γούλιος βρίσκεται ανατολικά της Απολλωνίας, δίπλα στην ομώνυμη λίμνη. Στον οικισμό κατοικούσαν 750 ελληνορθόδοξοι και 200 μουσουλμάνοι. Βασική παραγωγική δραστηριότητα των κατοίκων ήταν η αλιεία, η καλλιέργεια σιτηρών και η σηροτροφία.

Other Names

Καραγάτς, Eskikaraağaz (σημ. ονομασία)

Geographical Location

ΒΔ Μικρά Ασία

Historical Region

Βιθυνία

Administrative Dependence

καϊμακαμλίκι Μιχαλητσίου, μουτεσαριφλίκι Προύσας, βιλαέτι Προύσας

1. Ανθρωπογεωγραφία

Ο παραλίμνιος οικισμός Γούλιος βρίσκεται ανατολικά της Απολλωνίας, δίπλα στην ομώνυμη λίμνη. Το χωριό ήταν χτισμένο σε ένα μικρό κομμάτι ξηράς, μια λωρίδα γης η οποία εισχωρούσε στη βόρεια πλευρά της λίμνης. Απέναντι από το χωριό υπήρχε ένα μικρό νησί, το οποίο ονομαζόταν Χαλίλ μπέη. Συχνά κατά την περίοδο του χειμώνα η λίμνη πάγωνε και οι κάτοικοι μπορούσαν να περάσουν απέναντι, στο νησάκι, με τα πόδια. Το μεγαλύτερο νησάκι της λίμνης ήταν αυτό του Αγίου Κωνσταντίνου, νοτιοανατολικά του χωριού, προς την Απολλωνία. Εκεί υπήρχε βυζαντινό μοναστήρι, γι' αυτό και οι Οθωμανοί το αποκαλούσαν Manastir Adasi. Έξω από το χωριό υπήρχαν ερείπια βυζαντινών τειχών. Επίσης, σε απόσταση μικρότερη από μία ώρα, υπήρχε η τοποθεσία με το όνομα Αι-Ντρησίλης. Στην τοποθεσία αυτή βρίσκονταν ερείπια σπιτιών και, σύμφωνα με τοπικές προφορικές παραδόσεις, αυτή ήταν η παλαιά θέση του οικισμού. Δεν υπήρχαν ερείπια κάποιας εκκλησίας αλλά οι παλαιότεροι κάτοικοι ισχυρίζονταν ότι το όνομα της τοποθεσίας προερχόταν από τον άγιο Δροσίλιο (ο συγκεκριμένος άγιος δεν αναφέρεται στο *Συναξαριστή* του Νικοδήμου του Αγιορείτη).

Το ελληνικό όνομα του οικισμού ήταν Γούλιος, ενώ το οθωμανικό Καραγάτς. Το σημερινό όνομα είναι Eskikaraağaz. Ο πληθυσμός του Γούλιου ήταν γύρω στις 150 οικογένειες, από τις οποίες περίπου οι 100 ήταν οικογένειες ορθόδοξων και οι 50 μουσουλμάνων. Υπήρχαν στο χωριό περί τους 750 ορθόδοξους και 200 μουσουλμάνους.¹ Ο Γούλιος δεν ανήκε στα Πιστικοχώρια. Ήταν παλιός οικισμός και οι κάτοικοί του θεωρούνταν ντόπιοι. Η γλώσσα που μιλούσαν ήταν η ελληνική, με περισσότερες όμως επιρροές από τα τουρκικά από ό,τι η γλώσσα των γειτονικών Πιστικοχωριών. Τα τραγούδια τους ήταν κατά βάση ελληνικά αλλά και τουρκικά.

2. Διοικητική και εκκλησιαστική εξάρτηση

Σύμφωνα με τα στοιχεία που διαθέτουμε για τις αρχές του 20ού αιώνα, το χωριό ανήκε διοικητικά στο καϊμακαμλίκι του Μιχαλητσίου, το οποίο με τη σειρά του υπαγόταν στο μουτεσαριφλίκι της Προύσας του ομώνυμου βιλαετίου. Στο Μιχαλήτσι είχαν την έδρα τους τα πρωτοβάθμια δικαστήρια της περιοχής, οι εφοριακές αρχές και το στρατολογικό γραφείο. Οι κάτοικοι του χωριού ήταν εγγεγραμμένοι στα ληξιαρχικά βιβλία του Μιχαλητσίου. Οι ορθόδοξοι του οικισμού διοικούνταν από ένα μουχτάρη που συνεργαζόταν με πέντε συμβούλους. Ο μουχτάρης αναδεικνυόταν διά βοής σε ετήσια συνέλευση των κατοίκων. Οι μουσουλμάνοι διέθεταν το δικό τους μουχτάρη (με πέντε συμβούλους), ο οποίος συνεργαζόταν συχνά με τον ορθόδοξο για προβλήματα που απασχολούσαν το χωριό. Επίσης λειτουργούσαν επιτροπές αρμόδιες για τη λειτουργία και τη συντήρηση της εκκλησίας και του σχολείου. Καθεμία από αυτές διέθετε 2-3 μέλη. Ο Γούλιος ήταν έδρα αστυνομικού τμήματος, με επικεφαλής έναν τσαούση (λοχίας) και 4-5 χωροφύλακες.

Γούλιος

Το χωριό ανήκε εκκλησιαστικά στη δικαιοδοσία της επισκοπής Απολλωνιάδος της [μητρόπολης Νικομηδείας](#).

3. Θρησκεία – Εκπαίδευση

Στην είσοδο του χωριού και κοντά στη λίμνη της Απολλωνίας βρισκόταν η εκκλησία, η οποία ήταν αφιερωμένη στον Αρχάγγελο Μιχαήλ. Οι κάτοικοι την αποκαλούσαν Αϊ-Στράτηγο. Ήταν παλαιά εκκλησία (πιθανόν της Βυζαντινής περιόδου) με τρούλο, την οποία όμως συντηρούσαν με μεγάλη προσοχή οι κάτοικοι. Στην εκκλησία υπήρχε παλαιά εικόνα του Αρχαγγέλου. Στον ίδιο ναό υπήρχε και μεγάλη εικόνα του αγίου Γεωργίου, τον οποίο επίσης τιμούσαν οι κάτοικοι του χωριού με πανηγύρι στις 23 Απριλίου. Η εκκλησία διέθετε κτηματική περιουσία: κήπους με μουριές (χρήσιμες για την εκτροφή μεταξοσκωλήκων), καφενείο, πολλά χωράφια κ.λπ. Τα περισσότερα κτήματα τα απέκτησε από δωρεές των κατοίκων. Η εκκλησιαστική επιτροπή διαχειριζόταν τα έσοδα από την εκμετάλλευση της κτηματικής περιουσίας και λογοδοτούσε στο μητροπολίτη.

Το εκκλησιάκι του Αγίου Νικολάου βρισκόταν περίπου 100-150 μ. έξω από το χωριό και ήταν πετρόχτιστο με τέμπλο και Αγία Τράπεζα. Οικοδομήθηκε πιθανόν την ίδια περίοδο με τον Αϊ-Στράτηγο. Στη γιορτή του γινόταν μεγάλο πανηγύρι με «κουρμπάνια» (θυσίες), χορούς, τραγούδια αλλά και πάλι μουσουλμάνων παλαιστών (πεχλιβάνηδων). Όταν υπήρχε φουρτούνα στη λίμνη το χειμώνα, κατέβαζαν εκεί την εικόνα του αγίου Νικολάου και τη βουτούσαν μέσα στη λίμνη, για να ηρεμήσει το νερό. Στη γιορτή των Φώτων, εάν η λίμνη ήταν παγωμένη, έσπαγαν τον πάγο με ένα τσεκούρι και έριχναν μέσα το σταυρό. Τα παλικάρια του χωριού έπεφταν μέσα στο νερό, ακόμη και κάτω από τον πάγο, για να τον βρουν. Την τελετή παρακολουθούσαν και οι μουσουλμάνοι του χωριού, οι οποίοι μάλιστα βουτούσαν τα παιδιά τους, όταν αυτά ήταν άρρωστα, για να γίνουν καλά.

Στον οικισμό υπήρχε ένα εξατάξιο δημοτικό σχολείο, το οποίο χτίστηκε στα 1883 από τα έσοδα της κτηματικής περιουσίας της εκκλησίας. Οι δάσκαλοι πληρώνονταν από την εκκλησιαστική επιτροπή: η ετήσια σχολική δαπάνη στις αρχές του αιώνα έφτανε τις 15 οθωμανικές λίρες. Οι μαθητές διδάσκονταν ανάγνωση, γραφή, αριθμητική, πατριδογνωσία, ζωολογία, καλλιγραφία, ιερά ιστορία, ψαλτική, αρχαία ελληνική ιστορία κ.λπ.

4. Στοιχεία οικιστικής δομής

Στο χωριό υπήρχε ορθόδοξη και μουσουλμανική συνοικία. Οι μουσουλμάνοι κάτοικοι του οικισμού μάλλον πρέπει να εγκαταστάθηκαν εκεί μετά τους ορθόδοξους, ενώ τα σπίτια τους βρίσκονταν κοντά στη λίμνη της Απολλωνίας. Ο ορθόδοξος μαχαλάς χωριζόταν σε δύο μικρότερους: α) του Χατζήνογλου (από τη μεγάλη οικογένεια των Χατζήνογλου που κατοικούσε εκεί) ή της Πόρτας (από κάποια παλαιά πύλη που φαινόταν ότι υπήρχε στα ερειπωμένα τείχη) και β) της εκκλησίας. Στο κέντρο του χωριού, στη συνοικία της Πόρτας, βρισκόταν και το μεγάλο καφενείο του χωριού, το οποίο χτίστηκε το 1909 με έξοδα της εκκλησίας. Η εκκλησιαστική επιτροπή το ενοικίαζε και έπαιρνε το εισόδημα. Για πόσιμο νερό οι κάτοικοι χρησιμοποιούσαν αυτό της λίμνης, γι' αυτό και ήταν αρκετά συχνά τα κρούσματα ελώδους πυρετού (ελονοσίας).

Τα σπίτια του χωριού ήταν ξύλινα, χτισμένα με τη μέθοδο «ντολμά» ή «τσατμά» (zatma). Έχτιζαν δηλαδή τα θεμέλια του σπιτιού με πέτρα, όπως και περίπου ένα μέτρο τους τοίχους πάνω από το έδαφος, και από πάνω έβαζαν ξύλινα μαδέρια πλεγμένα σταυρωτά και τα ενδιάμεσα του ξύλινου σκελετού τα γέμιζαν με τούβλα. Τα σπίτια ήταν συνήθως διώροφα, τριώροφα ή και τετραώροφα, επειδή οι κάτοικοί τους χρειαζόνταν χώρο για την εκτροφή μεταξοσκωλήκων.

5. Στοιχεία οικονομίας

Βασική παραγωγική δραστηριότητα των κατοίκων ήταν η αλιεία, η καλλιέργεια σιτηρών και η σηροτροφία. Τα κουκούλια τα πουλούσαν στην [Προύσα](#) ή σε εμπόρους που τους επισκέπτονταν στον τόπο παραγωγής. Η Απολλωνία, και κατά δεύτερο λόγο το Μιχαλήτσι, αποτελούσαν τα κύρια εμπορικά κέντρα για τους κατοίκους του χωριού. Από εκεί οι κάτοικοι προμηθεύονταν σαπούνι, πετρέλαιο, ζάχαρη, καφέ και ρουχισμό.

Γούλιος

Όλοι γενικώς οι κάτοικοι του οικισμού ψάρευαν, ακόμη και οι γυναίκες και τα παιδιά, τα οποία μάλιστα πήγαιναν απέναντι, στο νησάκι Χαλίλ μπέη, και έπιαναν αστακούς και καραβίδες. Οι γυναίκες πάστωναν τα ψάρια για το χειμώνα. Τα είδη ψαριών που αλιεύαν ήταν σαζάνια, τούρνες, χέλια κ.λπ. Οι άνδρες έβγαιναν κατά ομάδες στη λίμνη με τα καΐκια: κάθε ομάδα είχε 4-5 καΐκια. Η περίοδος αλιείας ξεκινούσε στις 15 Αυγούστου και τελείωνε την εποχή που πάγωνε η λίμνη. Τα ψάρια τα μετέφεραν στην Απολλωνία, όπου έρχονταν έμποροι από την [Κωνσταντινούπολη](#) και την Προύσα και τα αγόραζαν με πλειοδοσία. Στην Απολλωνία τα πάστωναν, ενώ οι έμποροι τα μετέφεραν όχι μόνο στην αγορά της Πόλης αλλά και σε αγορές άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

6. Ιστορικά γεγονότα

Τον Ιούλιο του 1914 ο Γούλιος, όπως και τα γειτονικά Πιστικοχώρια, ληηλατήθηκε άγρια από Οθωμανούς ατάκτους. Μετά τη [Μικρασιατική Καταστροφή](#) οικογένειες από τον οικισμό εγκαταστάθηκαν στην Πελαγία Ροδόπης, στο Μικρόκαμπο Κιλκίς και λιγότεροι στις Σέρρες και στη Νέα Ζίχνη Σερρών.

1. Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Β 152. Οι Κλεώνυμος και Παπαδόπουλος αναφέρουν ότι ο Γούλιος στα μέσα του 19ου αιώνα είχε 80 οικίες, βλ. Κλεώνυμος, Μ. – Παπαδόπουλος, Χ., *Βιθυνικά, ή Επίτομος μονογραφία της Βιθυνίας και των πόλεων αυτής* (Κωνσταντινούπολις 1867), σελ. 98. Αποκαλούν μάλιστα τον οικισμό «αρχαίον χωρίον». Η στατιστική του Οικουμενικού Πατριαρχείου για το 1905 αναφέρεται σε 112 ελληνορθόδοξες οικογένειες και άλλες τόσες μουσουλμανικές, βλ. *Ημερολόγιον των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων του έτους 1906* (Κωνσταντινούπολις 1905), σελ. 139. Παρόμοια στοιχεία (120 ελληνορθόδοξες οικογένειες) δίνει και ο Καβαλιέρος-Μαρκουίτζος, βλ. Καβαλιέρος-Μαρκουίτζος, Θ., *Από Κωνσταντινουπόλεως εις Νίκαιαν. Ταξιδιωτικά εντυπώσεις εκ Βιθυνίας, μετ' εικόνων* (Κωνσταντινούπολις 1909), σελ. 154. Σύμφωνα με απογραφή στα τέλη του 1920, στο χωριό ζούσαν 140 οικογένειες, βλ. Μεσιτίδης, Α. – Δεληγιάννης, Β., «Η Απολλωνιάς», *Μικρασιατικά Χρονικά* 3 (1940), σελ. 435. Η στατιστική του Οικουμενικού Πατριαρχείου για το 1922 δίνει τον αριθμό των 748 ελληνορθόδοξων κατοίκων, βλ. Patriarcat Oecumenique, *Les atrocités kémalistes dans les régions du Pont et dans le reste de l'Anatolie* (Constantinople 1922), σελ. 263.

Bibliography :

	Κοντογιάννης Π. , <i>Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύσταση της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος</i> , Αθήναι 1921
	Αναγνωστοπούλου Σ. , <i>Μικρά Ασία, 19ος αι.-1919. Οι Ελληνορθόδοξες Κοινότητες. Από το Μιλλέτ των Ρωμίων στο Ελληνικό Έθνος</i> , Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997
	Κλεώνυμος Μ., Παπαδόπουλος Χ. , <i>Βιθυνικά ή επίτομος μονογραφία της Βιθυνίας και των πόλεων αυτής</i> , Κωνσταντινούπολις 1867
	Patriarcat Oecumenique , <i>Les atrocités Kémalistes dans les régions du Pont et dans le reste de l'Anatolie</i> , Constantinople 1922
	Καβαλιέρος-Μαρκουίτζος Θ. , <i>Από Κωνσταντινουπόλεως εις Νίκαιαν. Ταξιδιωτικά εντυπώσεις εκ Βιθυνίας, μετ' εικόνων</i> , Κωνσταντινούπολις 1909
	Δεληγιάννης Β., Μεσιτίδης Α. , "Η Απολλωνιάς", <i>Μικρασιατικά Χρονικά</i> , 3, 1940, 420-447
	<i>Ημερολόγιον των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων του έτους 1906</i> , Κωνσταντινούπολις 1905

Webliography :

Γούλιος

Eski Karaagac Koyu

<http://eskikaraagac.com/hakkimizda.html>

Glossary :

βιλαέτι (βαλλίκι), το

Η ανώτατη βαθμίδα της διοίκησης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία αφορούσε μεγάλες διοικητικές περιοχές. Οι μεγάλες επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ονομάζονταν αρχικά εγιαλέτ. Η νέα διαίρεση του 1864 εισήγαγε τον όρο βιλαγιέτ (vilayet), κατά αντιστοιχία προς το γαλλικό διοικητικό όρο département, μικρότερης όμως έκτασης. Ο διοικητής του βιλαετιού ονομαζόταν βαλής και είχε εκτεταμένες δικαιοδοσίες.

καϊμακαμλίκι, το

Οθωμανική διοικητική μονάδα που αντικατέστησε τον καζά στην Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.

μουτεσαριφλίκι, το

Οθωμανική διοικητική μονάδα μεσαίου μεγέθους που αντικατέστησε το σαντζάκι κατά την Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.

μουχτάρης, ο

Αιρετός κοινοτικός υπάλληλος, ο επικεφαλής της κοινότητας σε επίπεδο χωριού ή συνοικίας.

Sources

Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Β 152.

Sestini, D., *Voyage dans la Grèce Asiatique, à la peninsule de Cyzique, à Brusse et à Nicée* (Londre – Paris 1789).

Quotations

Οι επιθεωρήσεις του αγίου

«Ξέραμε όλοι πως τις νύχτες ο άγιος έβγαινε έξω από την εκκλησία του και πήγαινε στο καφενείο της εκκλησίας να επιθεωρήσει εάν είναι καθαρό και όπως πρέπει. Αμα έβλεπε βρομιά και αταξία, τα έσπαζε, και την άλλη μέρα Ξέρανε οι άνθρωποι πως πέρασε ο άγιος και τους τιμώρησε [...]. Φαίνονταν στις πέτρες επάνω τα πατήματα από τα βαριά υποδήματά του».

Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Β 152.